



### Література

1. Брагинский М.И. *Хозяйственный договор – каким ему быть?* – М.: Экономика, 1990.
2. Орач Є.М. Тищик Б.Й. *Основи римського права. Курс лекцій.* – К.: Юрінком Інтер, 2000.
3. *Цивільне право України: Підручник. У 2-х кн./Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзери, Н.С. Кузнєцової.* – К.: Юрінком Інтер, 2000.
4. Луць В.В. *Контракти у підприємницькій діяльності: Навч. посібник.* – 2-е вид., стер. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
5. *Гражданское право: Учебник. Т.2 / Под ред. Е.А. Суханова.* – М.: БЕК, 1993.
6. *Гражданское право / Под ред. А. Г. Каплина,* 1997.
7. Брагинский М.И., Витрянский В.В. *Договорное право. Книга первая: Общие положения: Изд. 3-е, стереотипное.* – М.: Статут, 2001.
8. *Договір у цивільному і трудовому праві: Довідник в 2-х ч. / За ред. Ю.С. Шемшедченка, Я.М. Шевченко.* – К.: Вид. Дім "Юридична книга", 2000.
9. И.А. Покровский. *Основные проблемы гражданского права.* – М.: Статут, 1998.
10. Луць А.В. *Свобода договору за проектом нового Цивільного Кодексу України // Вісник Вищого арбітражного суду України.* – 2000. – № 3.
11. Йоффе О.С. *Обязательное право.* – М.: Госюриздат, 1975.
12. *Гражданское право / Под ред. А.П. Сергеева и Ю.К. Толстого.* – СПб., 1996.
13. Красавчиков О.А. *Юридические факты в советском гражданском праве.* – М.: Госюриздат, 1950.
14. *Цивільний кодекс України. Проект // Українське право.* – 1996. – Число 2.

**Х.Кірова,**

*студентка V курсу юридичного факультету  
Львівського національного університету  
імені Івана Франка*

### ФРАНЦУЗЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1804 РОКУ: ЗАКОНОДАВЧА ІСТОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Процес побудови Української правової держави висуває цілий ряд завдань по приведенню вітчизняного законодавства до світових стандартів. Ця діяльність є неможливою без врахування кодифікаційного досвіду інших економічно розвинених країн, зокрема Франції, Канади, з якою встановлені тісні міждержавні зв'язки. Дослідження історії становлення французького цивільного законодавства допоможе використати її досвід у процесі розробки нового Цивільного кодексу нашої країни.

Передісторія створення Цивільного Кодексу Наполеона (далі – ЦК Наполеона) була досить тривалою. До кінця XVIII ст. територія Франції поділялась на дві частини залежно від сфери дії писаного права (південь) чи кутюмного права (північ і центр). Крім цього, джерелами права були ще й королівські ордонанси, канонічне право та феодальні звичаї. Французька революція XVIII ст. висунула ряд завдань по приведенню норм цивільного права в єдиний систематизований збірник, оскільки було прийнято ряд законів, що по-новому регулювали такі цивільно-правові інститути французького приватного права, що стосувалися майнових, особистих та зобов'язальних прав. Однак вони не були позбавлені недоліків, оскільки не мали належного технічного оформлення, а їхні норми були надто заплутаними та заюридизованими.

Багато тогочасних науковців і практиків наголошували на нагальній потребі проведення кодифікації цивільних норм, але вона робилась дуже повільно. Загалом можна виділити такі етапи цієї роботи:

- У другій чверті XVIII ст. французький канцлер Дагессо провів своєрідну кодифікацію, "звівши всі кутюми в один". В результаті цього було створено кілька ордонансів у формі збірників процесуального права, серед яких: про дарування, заповіти та субституції.
- У 1790 р. Установчі збори видали постанову про розробку єдиного цивільного кодексу, який поширював би свою дію на всю територію Франції. Для цього у 1791 р. Законодавчі збори запропонували всім громадянам Франції повідомити свої пропозиції щодо створюваного цивільного кодексу. Крім того, ст.1 Конституції Франції 1791 р. містила норму про створення "кодексу цивільних законів, загальних для всього королівства".
- Перша постанова про розробку такого кодексу була видана Конвентом у 1793 р. У зв'язку з цим Національні збори створили Комітет цивільного, кримінального та феодального законодавства, який в січні того ж року приступив до роботи. І вже в серпні керівник цієї кодифікаційної групи Ж.Ж.Р. Камбарес подав на розгляд Комітету перший проект цивільного кодексу, що складався з 895 статей. У цьому проекті поєдналися історичні традиції французького цивільного права, римське право, кутюмне право та правові нововведення революції. Однак ліве крило Конвенту, яке становило більшість, голосувало проти його прийняття, вважаючи його надто заформалізованим.
- У вересні 1794 р. Законодавчим комітетом Конвенту було розроблено другий проект цивільного кодексу, який нараховував 297 статей. Даний проект також було відхилено через нові політичні зміни в державі, зумовлені Термодоріанським переворотом і становленням Якобінської диктатури.
- Лише в червні 1796 р. Камбасером було представлено на розгляд в Законодавчий корпус третій проект, який був розроблений за дорученням Директорії. Були прийняті лише дві перші статті.
- В результаті державно-політичних змін у серпні 1800 р. була створена нова комісія по розробці проекту. До неї ввійшли четверо відомих правознавців, суддів Вищого касаційного суду, Ф. Тронше, Ж.М. Порталіс, Ф.Ж. Біго, Ж. Маллєвіль). Через чотири місяці проект був розісланий на розгляд всім Вищим судам.
- Через рік були отримані перші відгуки, які були передані на розгляд Державної Ради, якою керував Наполеон. Потім проект надійшов на розгляд Трибунату та Законодавчого корпусу (останній мав сміливість відхилити перший титул, за що був зменшений Наполеоном до кількості 50 членів і при повторному розгляді проекту, повністю схвалив його).
- Починаючи з березня 1803 р. до березня 1804 р. були прийняті та введені в дію 36 законів, що складали Кодекс.
- Нарешті, 21 березня 1804 р. Кодекс був виданий в повному об'ємі під назвою "Цивільний Кодекс Французів".

Структурно ЦК Наполеона поділявся на вступ і три книги, що нараховували всього 2281 статей. Головними джерелами для його написання послужили дореволюційна доктрина, що була своєрідним сплавом римського та кутюмного права, а також революційне законодавство.

Як зазначалось вище, ЦК Наполеона складався з трьох книг: до першої "Про осіб" входили розділи про громадянські права, про акти громадянського стану, про сімейне та опікунське право, до другої "Про майно та різноманітні зміни власності" – інститути



речового права та до третьої “Про різні способи придбання власності” – розділи про спадкове право, про обіг майна в сім’ї, про договори та інші зобов’язання. Сама система викладення норм в ЦК Наполеона носила повчальний характер.

Таким чином, зрозуміло, що необхідність прийняття Цивільного кодексу Наполеона була зумовлена змінами, які сталися у французькому суспільстві та економіці. Норми, які існували до цього часу, було дедалі важче застосовувати в сучасних умовах. Тому суспільна практика і вимагала ретельної роботи законодавців з метою адаптації всього цивільного законодавства до реалій.

Науковці вважають, що цей Кодекс був створений буржуазією, яка прийшла до влади (після Революції – авт.), зокрема, що інтереси буржуазії виражені в змісті ЦК у наступних нормах: наявність абсолютного права приватної власності, повна свобода у накопиченні капіталів, безправне становище робітників, обмеження прав позашлюбних дітей, встановлення влади чоловіка над дружиною та дітьми та інше.

Отже, з’ясувавши історію складення ЦК Наполеона, ми можемо в загальному плані визначити його місце серед багатьох традицій цивілістичної науки. Цей Кодекс органічно поєднав більшість раніше створених науковцями Риму, Франції та континентальної Європи взагалі, принципів права. Тому, при складанні нових нормативних актів з цивільного права в будь-якій державі варто враховувати здобутки попередніх поколінь, зокрема ЦК Наполеона.

<sup>1</sup> При повторних виданнях Кодексу використовувались інші назви: в 1807 році – “Кодекс Наполеона”, 30 серпня 1816 року – “Цивільний Кодекс”, Декретом від 27 березня 1852 року – знову повернулись до назви “Кодекс Наполеона”(прим. Авт.).

**К. Климчук,**

*соискатель Учреждения образования*

*“Гродненский государственный университет*

*им. Я. Купалы”*

### **НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ ПО ОКАЗАНИЮ УСЛУГ ПО ГРАЖДАНСКОМУ ПРАВУ БЕЛАРУСИ**

В последнее время в гражданском законодательстве Беларуси появились новые виды договоров об оказании услуг. Аналогичная тенденция прослеживается и в зарубежных государствах, где стремительно растёт доля услуг в имущественном обороте, вытесняя торговлю материальными вещами и технологией. Новые для белорусского законодательства договоры возмездного оказания услуг уже нашли свое место в правовом регулировании сферы услуг других стран.

Нормы гл. 39 ГК РБ, посвященные регулированию договорных отношений по возмездному оказанию услуг, включают специальное регулирование трех вопросов: кто может совершать действия, составляющие обязанности исполнителя, каким образом должна производиться оплата услуг, а также каковы последствия одностороннего отказа от договора.

Остановимся на проблемных моментах регулирования двух - кто может совершать действия, составляющие суть обязательств исполнителя и возможность одностороннего отказа от исполнения договора на оказание услуг.

В регулировании исполнения договора возмездного оказания услуг (ст. 734 ГК РБ) есть определенные особенности. Вот что говорится об этом в ст. 734 ГК: “Если иное не предусмотрено договором возмездного оказания услуг, исполнитель обязан оказать услуги лично”. Статья 780 ГК, посвященная вопросу о надлежащем исполнителе в договоре, содержит норму, прямо противоположную ст. 313 ГК. Речь идет об одной из основных особенностей договора на оказание услуг: его личном характере. Соответственно ст. 780 предполагает недопустимость передачи исполнения услуги третьим лицам. И только в случаях, прямо указанных в договоре, такая передача возможна. Однако данная норма не запрещает исполнителю привлекать к исполнению обязательств соисполнителей. А это значит, что:

Во-первых, исполнитель не только должен, но и обязан оказать услуги лично; во-вторых, никакое другое лицо, кроме исполнителя, не имеет право оказывать услуги заказчику, если иное не предусмотрено в тексте заключенного договора, и в-третьих, ст. 734 ГК является исключением из общего правила об исполнении обязательства, в силу которого исполнение обязательства может быть возложено должником на третье лицо, если из закона, иных правовых актов, условий обязательства или его существа не вытекает обязанность должника исполнить обязательство лично (п. 1 ст. 313 ГК).

Отсюда следует вывод: законодатель исходит из приоритета преимущественного права заказчика как клиента. Поэтому, если по договору предусмотрено оказание возмездных услуг самим исполнителем, он не вправе передать свои права, а равно и обязанности по оказанию данных услуг другому лицу, в том числе и передоверить их.

Статья закрепляет основные принципы гражданского законодательства о равноправии участников гражданского оборота и о равной ответственности сторон договорного обязательства как обычая делового оборота за определенными изъятиями.

Последние могут быть трех вариантов. Например, часть услуги, уже оказанной заказчику, оплачивается им, как при исполнении договора бытового подряда (ст. 690 ГК). В том случае, если услуга исполнена лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность и для нужд гражданина, ответственность предпринимателя повышается, и предприниматель несет ответственность, если не докажет, что надлежащее исполнение обязательств невозможно вследствие непреодолимой силы (с. 372 ГК). При частичном выполнении услуг предпринимателем для гражданина последний оплачивает их согласно правил, установленных ст. 669 ГК. Статья определяет, что заказчик может при наличии уважительных причин в любое время до окончания оказания услуги отказаться от договора, уплатив исполнителю часть установленной цены за услугу, оказанную до получения уведомления об отказе заказчика от договора.

Отметим, что норма содержащаяся в п. 2 ст. 736 о возможности одностороннего отказа исполнителя от исполнения обязательств по договору возмездного оказания услуг лишена практической направленности, так как не содержит никаких исключений из устанавливаемого правила. Сложность возникает в связи с тем, что при условии оказания услуг предпринимательской структурой такой договор должен признаваться публичным. Его строго обязательный характер (ст. 396 ГК) свидетельствует о том, что всякий отказ от выполнения услуги лишен для исполнителя как должника какого-либо логического или правового смысла. Это вытекает из сущности данного обязательства: при необоснованном отказе в заключении публичного договора должно применяться правило, предусматривающее понуждение к заключению подобного договора и компенсацию потерпевшему убытков (ст.396 ГК). Отсюда следует, что исполнитель, отказавшийся от исполнения договора по возмездному оказанию услуг, кроме убытков, ничего не имеет и по первому требованию заказчика обязан немедленно вновь заключить данный договор. Следовательно, всякий необоснованный отказ исполнителя от выполнения указанных услуг лишен для него смысла. Поэтому, исходя из всех перечисленных соображений, можно сделать вывод о том, что п. 2 ст. 736 ГК РБ нуждается в уточнении и изменении, так как находится в противоречии с общими нормами обязательственного права по заключению публичных договоров. Данный пункт представляет собой лишь констатацию